

В. Тищенко,

доктор юридичних наук, професор, зав. кафедри криміналістики
Одеської національної юридичної академії

О. Хлопчик,

студентка 2-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Одеської національної юридичної академії

ПЕРШІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ З КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА В. П. КОЛМАКОВА

16–17 квітня 2010 року в Одеській національній юридичній академії відбулися I Всеукраїнські наукові читання з кримінальної юстиції, присвячені пам'яті професора В. П. Колмакова.

У читаннях взяли участь вчені, практики, аспіранти та студенти провідних вищих юридичних навчальних закладів України та закордону.

Читання відкрив вступним словом ректор Одеської національної юридичної академії професор В. В. Завальнюк, який підкреслив, що В. П. Колмаков мав могутній науковий потенціал, рідкісний організаторський талант, великий досвід прокурорської, слідчої та експертної роботи. Поряд із цим він володів високими людськими якостями: принциповістю, уважністю до колег, аспірантів, студентів, до всіх, хто звертався до нього за допомогою.

У свою чергу, проректор з наукової роботи ОНЮА доктор юридичних наук, професор Ю.М. Оборотов відзначив, що за своє шістдесятирічне життя В. П. Колмаков залишив нащадкам величезний науковий спадок, що має безцінний вплив на формування, розвиток і вдосконалення наук кримінального спектра. Його роботи з криміналістики широко відомі і користуються популярністю в Україні і далеко за її межами. Вони глибокі, науково обґрунтовані і разом з тим доступні і зрозумілі студентам, починаючим науковцям, практикам.

Доповідь студента 4-го курсу Інституту прокуратури та слідства ОНЮА О. О. Алексєєва «Юридична спадщина В. П. Колмакова як орієнтир для молодих вчених» була присвячена біографії та тим фактам з життя Віктора Павловича, які неминуче вплинули на формування його як науковця.

В. П. Колмаков народився 29 вересня 1913 року в родині селянина. Навчався в Ленінградському і Свердловському юридичних інститутах. 1935 року почав займатися слідчо-прокурорською роботою в Новосибірській області. За короткий час В. П. Колмаков стає кращим слідчим Західно-Сибірського краю. В наступні передвоєнні роки він працює прокурором району, військовим слідчим, помічником прокурора м. Новоросійська, помічником прокурора Харківської області. З 1938 по 1941 рік В. П. Колмаков — аспірант кафедри криміналістики і судової медицини Харківського юридичного інституту. Тоді ж і починається його педагогічна діяльність. 23 червня 1941 року В. П. Колмаков успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Методика розслідування справ про вбивство з розчленуванням трупа». Під час Великої Вітчизняної війни Віктор Павлович служив прокурором дивізії, слідчим військової прокуратури фронту, експертом-криміналістом судово-медичної лабораторії. У 1946 році В. П. Колмаков стає директором Хар-

ківського науково-дослідного інституту судової експертизи імені Н. С. Бокаріуса, у той самий час (1952–1957) він очолює кафедру криміналістики Харківського юридичного інституту. З лютого 1967 року приступив до роботи в Одеському державному університеті на посаді завідувача кафедри криміналістики, кримінального права і процесу, а згодом і декана юридичного факультету. В. П. Колмаков був членом редколегій і редактором багатьох збірників наукових робіт, виданих в Москві, Києві, Харкові та Одесі. Він — автор розділів у багатьох підручниках по криміналістиці різних років видання, один із авторів і редактор першого українського підручника «Радянська криміналістика» (1973).

У своєму виступі завідувач кафедри кримінального процесу ОНЮА доктор юридичних наук, професор Ю. П. Аленін акцентував увагу на тому, що наукова діяльність В. П. Колмакова здійснювалась у важкий період розвитку Радянської держави (1935–1973), коли відбувалися історично значимі події, змінювались ідеології і ціннісні орієнтири. Політизація наукових досліджень того часу не могла не торкнутися і ряду положень робіт В. П. Колмакова. Однак в усіх його працях очевидний виключно науковий, об'єктивний і гуманний підхід до постановки завдань криміналістики і рекомендацій по втіленню засобів їх вирішення в практичній діяльності судових і правоохоронних органів.

Директор Інституту прокуратури та слідства ОНЮА кандидат юридичних наук, доцент В. М. Підгородинський підкреслив, що публікації В. П. Колмакова користуються заслуженою увагою науковців, працівників судів і правоохоронних органів у країнах СНД. Вони надихають своєю фундаментальністю і змістовністю дослідницького пізнання. Сьогодні праці В. П. Колмакова стали великим бібліотечним надбанням.

Завідувач кафедри криміналістики ОНЮА доктор юридичних наук, професор В. В. Тищенко звернув увагу на надзвичайно широкий спектр наукових робіт В. П. Колмакова, зазначивши, що

немає такої галузі криміналістичних знань, яка б залишилась без його уваги. У своїх монографіях, підручниках, статтях, тезах науково-практичних конференцій — він розглядав актуальні проблеми криміналістики, а саме: її предмет і методи, ідентифікаційні і техніко-криміналістичні дослідження, способи скоєння і приховування злочинів, методику розслідування окремих видів злочинів, криміналістичну профілактику та ін.

В. В. Тищенко проаналізував одну з найяскравіших праць В. П. Колмакова — «Розслідування вбивств», яка була видана в Москві в 1958 році. Вона вийшла у формі лекцій для студентів Всесоюзного юридичного заочного інституту, який на той час був провідним навчально-методичним центром заочної вищої юридичної освіти. В даній роботі В. П. Колмаков вказав на особливості скоєння вбивств, визначив напрямки і зміст їх розслідування, а також відмітив специфіку проведення найважливіших слідчих дій. Фактично вперше була розроблена криміналістична методика розслідування, основу якої становили знання про спосіб, час і місце скоєння і приховування злочину, даних про особу злочинця і особу потерпілого, тобто те, що в подальшому (через 8–10 років) отримало назву криміналістичної характеристики злочину.

Професор кафедри кримінального права ОНЮА Н. А. Мирошниченко відмітила, що важливе місце в працях В. П. Колмакова відводиться тактиці провадження окремих слідчих дій. Серед них необхідно особливо виділити монографію «Слідчий огляд», видану в 1969 році в Москві. В даній роботі В. П. Колмаков розкриває поняття слідчого огляду, здійснює розподіл його на види та вказує на їх тактичні особливості. Поряд із цим зазначені цілі і завдання огляду місця події, зміст його етапів, правила і тактичні прийоми огляду, функції слідчого та інших учасників цієї слідчої дії, важливість правильної оцінки його результатів.

Ця монографія отримала високу оцінку вітчизняних і закордонних криміналістів. Вона і на сьогоднішній день за-

лишається неперевершеним науковим дослідженням проблем слідчого огляду та має велику практичну цінність.

Заступник голови президії адвокатського об'єднання «Одеська обласна колегія адвокатів» Й. Л. Бронз у своєму виступі на тему «Проблеми реформування кримінального процесу в світлі судової реформи» зазначив, що мала судова реформа, яка відбулася в Україні в 2001 році, не принесла очікуваного результату. Адже й досі судовий процес в більшій мірі носить не змагальний, а інквізиційний характер. Тому Й. Л. Бронз підкреслив необхідність внести відповідні зміни до законодавства.

Робота конференції проходила по п'яти секціях: секція 1 — «Наступність і динаміка кримінального права»; секція 2 — «Направлення і перспективи розвитку кримінального процесу»; секція 3 — «Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичних досліджень щодо розслідування та розкриття злочинів»; секція 4 — «Актуальні питання кримінології та кримінально-виконавчого права»; секція 5 — «Історичні та соціологічні аспекти розвитку кримінальної юстиції».

На секційних засіданнях було розглянуто проблемні та актуальні теми. Доповіді учасників відрізнялися високим науковим рівнем, викликали інтерес і жваві дискусії.

Своєю проблематикою відзначалася доповідь студента 5-го курсу Інституту прокуратури та слідства ОНЮА Є. С. Хижняка на тему «Особливості дослідчого етапу розслідування насильницьких статевих злочинів». Автор зазначав, що розкриття насильницьких статевих злочинів здебільш залежить від комплексу процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів, які проводяться на дослідчому етапі розслідування. Саме на цьому етапі збирається важлива інформація про вчинений злочин та визначається напрямок подальшого розслідування. Але не можна говорити про абсолютизм якогось комплексу, тому що кожен злочин є індивідуальним та потребує особливого підходу до розслідування з боку слідчого та оперативників.

Особливої уваги викликала доповідь студента 5-го курсу Інституту прокуратури та слідства ОНЮА О. С. Кайтанського на тему «Протидія наркоманії кримінально-правовими засобами». Адже, враховуючи скрутну ситуацію, яка склалася сьогодні у зв'язку з стрімким розповсюдженням наркоманії, автор вважав за необхідне передбачити в кримінальному законодавстві більш жорстке покарання, а саме довічне позбавлення волі за дії, спрямовані на розповсюдження небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або за збут таких засобів у особливо великих розмірах, ввіз на територію держави засобів і речовин, які здатні викликати симптоми захворювання на наркоманію вже після першого вживання. Ззначається, що застосування жорстких кримінально-правових заходів не виключає, а, навпаки, передбачає пошук нових лікувальних, реабілітаційних, виховних заходів, що стануть передумовою якісної зміни ситуації на краще.

Грунтовністю досліджень характеризувалась доповідь студента 4-го курсу Інституту прокуратури та слідства ОНЮА С. В. Кухара на тему «Кваліфікація діянь за ст. 120 КК України «Доведення до самогубства». Автором зазначалося, що зазвичай самогубство виникає як відповідна реакція на порушення прав особи, замах на її честь, гідність, статеву недоторканність тощо. Також доведення до самогубства може здійснюватися шляхом погроз, шантажу. У справах даної категорії має бути виявлений причинний зв'язок між протиправним діянням винного і наслідками (самогубством потерпілого чи замахом на нього).

Актуальність роботи студента 3-го курсу Казанського державного університету ім. В. Ульянова-Леніна М. Я. Бухарова на тему «Повноваження прокурора на стадії порушення кримінальної справи за КПК РФ і КПК України» обґрунтовується тим, що завдяки всебічному підходу до вивчення повноважень працівників органів державної влади можна виявити ті критерії, які необхідні для належного правопорядку. З порівняння статей КПК РФ і КПК України впли-

вають тенденції до обмеження повноважень прокурора в РФ щодо порушення кримінальної справи і рівні права прокурора в порівнянні з слідчими органами в Україні. У зв'язку з цим автор вважає за необхідне збільшити повноваження прокурора РФ на стадії порушення кримінальної справи для повної і об'єктивної перевірки законності дій.

У доповіді студентки 2-го курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка О. В. Гонтар на тему «Особливості та проблеми застосування штрафу як основного і додаткового покарання до неповнолітніх» зазначено, що неповнолітні як суб'єкти кримінально-правових відносин мають специфічний кримінально-правовий статус, наявність якого зумовлена їх віковими та психологічними особливостями. Даний статус проявляється і в законодавчо закріпленій системі покарань. Ефективність та умови застосування такого

покарання, як штраф, є досить сумнівними в умовах боротьби зі злочинністю неповнолітніх. Автор зазначає, що неповнолітні у віці від 14 до 16 років, як правило, не мають самостійного доходу, не є власниками коштів чи особистого майна і до них не може бути застосовано такий вид покарання, як штраф. Тому суди при винесенні вироків стосовно неповнолітніх, що вчинили злочини у віці з 14 до 16 років, за які передбачене покарання у вигляді штрафу та іншого покарання, вимушені застосовувати такий вид покарання, як позбавлення волі на певний строк. Враховуючи недоліки призначення штрафу неповнолітнім, автор вважає за необхідне вдосконалити механізм застосування даного покарання з метою забезпечення його ефективності та застосування штрафу як основного і додаткового виду покарання як альтернативи позбавлення.

За підсумками читань була опублікована збірка матеріалів.

Д. Касілова,

аспірант кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії

V МІЖНАРОДНА ЦИВІЛІСТИЧНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

31 березня — 1 квітня 2010 року в Одеській національній юридичній академії відбулась V Міжнародна цивілістична наукова конференція студентів та аспірантів. Щорічне проведення конференції, присвяченої актуальним питанням сучасної цивілістики, вже стало доброю традицією. Однак виявлений цього року науковий інтерес молодих вчених перевищив очікування організаторів.

В роботі конференції взяли участь понад 400 молодих науковців з Росії, Молдови та зі всіх регіонів України. Серед учасників конференції — представники Всеросійської державної податкової академії Міністерства фінансів

Російської Федерації, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Київського університету права НАН України, Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого, Сумського державного університету, Академії митної служби України, Львівського національного університету імені Івана Франка, Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара, Волинського національного університету ім. Л. Українки та інші, а також, звичайно, студенти Одеської національної юридичної академії.

Робота конференції проходила за такими напрямками: цивільне та сімейне право, судовий захист цивільних прав,